

Na prejšnje poglavje se navezuje naslednje, to je Razkroj in stopnja ohranjenosti tradicionalne kulturne podobe. Čim hitreje človek sprejema in širi novosti v območje svojega vsakdanjega življenja, toliko hitreje prihaja do razkroja tradicionalne kulturne podobe oziroma do prepletanja tradicionalnega z novim. Gre za prikaz ohranjenosti tradicionalne kulturne podobe v kmetijstvu, v rokodelstvu in domači obrti, v noši, v prehrani, v stavbarstvu, v notranji opremi, v skupnostih, v šegah - življenjskih, letnih in delovnih, v verovanju, v zdravilstvu, v glasbi, petju in plesu ter v likovnem obzorju.

Zadnje poglavje obravnava etnološko preučevnost območja in avtorjeve predloge za nadaljnja preučevanja in študije z etnološkega zornega kota.

Dodatno vrednost tekstu daje zanimiv izbor fotografij predvsem za starejše obdobje.

Na koncu knjige je podan seznam kratic, navedba virov in literature, seznam informatorjev in fotografij ter zemljevid občine Cerknica.

Opozorila bi še na manjše tiskovne napake, ki so se pojavile v tekstu, vendar je to posledica naglice v pripravi teksta za tisk. Ravno tako je po pomoti izpadlo ime Janeza Bogataja, ki je narisal zemljevid.

Mihaela Hudelja

Maria Kundegraber, RAZVOJ KOČEVSKÉ NOŠÉ

Die Entwicklung der Gottscheer Tracht,
(Kočevje in Ljubljana 1991, 96 str.)

Dvojezični slovensko - nemški katalog o razvoju moške in ženske kočevske noše, ilustriran s fotografijami in kroji je izdal Muzej Kočevje. Avtorica je na osnovi dolgoletnega preučevanja kulturne podobe Kočevjarjev, ki so se na širšem območju Kočevja naselili že pred več stoletji, predstavila izsledke svojih raziskovanj v Likovnem muzeju v Kočevju in v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani.

V uvodnem delu so prikazani naselitveni tokovi Kočevjarjev, ki naj bi po nekaterih podatkih avtorjev izhajali že iz 12. stoletja. Vzrok za naselitve naj bi bil sprva zavarovanje mejnega področja ob Kolpi, ki je bilo v lasti Ortenburžanov, kasnejši tokovi naselitve pa naj bi zapolnili nenaseljene predele kočevskega območja, s čimer so si grofje Ortenburžani zagotovili na svojih posestvih tudi delovno silo.

Naseljevanje naj bi potekalo še vse do začetka 19. stoletja; koncem tega stoletja pa so se tudi Kočevjarji, tako kot večina slovenskih prebivalcev začeli množičneje

izseljevati v Ameriko.

Leta 1941 je nemški okupator nasilno izselil (izgnal) Kočevarje na druga slovenska območja. V današnjem času nas na nekdanje prebivalce na kočevskem območju spominjajo le še krajevna imena.

V poglavju Razvoj kočevske noše - Od naselitve do Valvasorjevega časa, avtorica predpostavlja, da se moška in ženska oblačila Kočevarjev v kroju in kvaliteti blaga niso bistveno ločila od oblačil, ki so jih nosili v takratnem času v srednji in severni Evropi. Svoje domneve gradi na sicer skopih slikovnih virih iz že omenjenih delov Evrope ter poudari, da gre za prikaz oblačil višjega družbenega sloja.

V poglavju Kočevska noša po prvih slikovnih dokazih, je avtorica povsem povzela opis kočevskih oblačil po Valvasorjevi knjigi Slava Vojvodine Kranjske (1689) in Hacquetovemu delu Oryctographia Carniolica (1784) in Abbildung und Beschreibung der suedwest- und oestlichen Wenden, Illyrier und Slaven (1801). Oba avtorja sta podala opise oblačil, čeprav ne povsem na osnovi bakrorezov, ki so vključeni v omenjenih delih.

Valvasor že ugotavlja razlike v oblačilih, po katerih so se Kočevarji že na zunaj ločili od Kranjcev.

Da so se kroji oblačil komaj kaj spreminjali od Valvasorjevega časa pa do 18. stoletja, vidimo po Hacquetovih opisih kočevske noše in bakrorezih.

Po obsegu najobsežnejše je poglavje Kočevska noša po pričevanjih 19. stoletja. V strnjem prikazu so podani opisi oblačil večine avtorjev tega časa. Tako najdemo opise oblačil Kočevarjev v delih Emila Korytka, Stanka Vraza, Mihaela Heinka, Petra Radicsa, Wilhelma Linharta, Karla Schroerja in Adoldfa Hauffena, ki je "izdal prvo obsežno delo o kočevskem narodopisju", leta 1895 v Gradcu. Tudi ne gre prezreti delo Kočevski zbornik, izdan leta 1939, kjer S. Šantel piše o izvoru kočevske narodne noše.

Za to obdobje pa so že značilne vidne spremembe v kroju, barvi, kvaliteti tkanin in raznih dodatkih. T. Elze, ki tudi podrobneje opisuje Kočevarje, že leta 1861 ugotavlja vzroke, ki so vplivali na te spremembe. Kočevarji so bili znani kot krošnjarji z domačimi lesenimi izdelki in platnom. V tujih deželah, kjer so krošnjarili, so prevzemali dele oblačil novega okolja in se v njih vračali domov. Tudi A. Hauffen vidi glavne nosilce sprememb pri oblačilih v krošnjarjih.

Zaključno poglavje predstavlja nošenje starejše in mlajše noše v 20. stoletju. Medtem, ko so izvirna oblačila moški zamenjali z novejšimi (modnimi) oblačili že v 19. stoletju na kar je vplivalo predvsem krošnjarjenje po drugačnem kulturnem okolju, pa so ženska izvirna oblačila docela izginila v 20. stoletju.

V 30-ih letih so se Kočevarji samo še ob posebnih priložnostih - raznih praznovanjih ter festivalih noš oblekli v nošo, s katero so izražali svojo pripadnost. Novejša noša

tega časa pa je poskušala prevzemati dele oblačil iz alpskega področja, kot spomin na svoj tamkajšnji izvor, s čimer so navzven hoteli poudarjati svojo različnost od drugih prebivalcev.

Na koncu je naveden še seznam razstavljenih predmetov. Dodane so skice krojev moških in ženskih oblačil po Valvasorjevem opisu in upodobitvi ter po ohranjenem izvornem oblačilu iz druge polovice 19. stoletja.

Mihaela Hudelja

Vasko Simoniti, TURKI SO V DEŽELI ŽE : TURŠKI VPADI NA SLOVENSKO OZEMLJE V 15. IN 16. STOLETJU

(Celje 1990, 210 str.)

Knjiga o problematiki turških vpadov na slovensko ozemlje je zanimiva tako za poljuden krog bralcev (delo je izšlo pri Mohorjevi družbi z izredno veliko naklado) kot za širši strokovni krog bralcev.

Izredno zgoščena osvetlitev zgodovinsko zasnovane tematike, zgrajena na konkretnih podatkih ter ob upoštevanju kulturno-zgodovinskih in ekonomsko-socialnih dejavnikov, daje vsebini posebno vrednost. Vsebinsko izredno zahtevna in strokovno obdelana problematika turških vpadov je sicer prikazana na bolj poljuden način, s čimer pa nikakor ne izgubi svojega znanstvenega in strokovnega pomena.

Ne omeji se samo na opisovanje dogodkov ali takratnih družbenih in gospodarskih razmer na slovenskem ozemlju, pač pa vse to prikaže primerjalno z evropskimi razmerami, ki so na nek način vplivali na stanje takratnih razmer na širšem slovenskem ozemlju - kar daje zelo dober vpogled in tudi odgovore na problematiko turških vpadov.

V uvodnem delu (prva štiri poglavja) avtor prikaže nastanek osmanskega cesarstva, ki ima svoje začetke v Anatoliji. Po načelu "svete vojne" so Turki širili svoje ozemlje. Sicer je pa tudi zanimivo, kakšno vojaško politiko so vodili Turki, se pravi, s kakšno vojaško taktiko so osvajali nova ozemlja, kako so krepili svojo vojaško moč. V sestavu turške vojske so imeli najpomembnejšo vlogo janičarji in akindžije. Janičarji so predstavljali pešadijsko enoto vojske, sestavljeno iz moških, ki so kot dečki bili ugrabljeni med osvajalnimi pohodi po krščanskih deželah in nato vzgojeni s strogo vojaško in versko disciplino v slepo poslušnost sultanovi oblasti. Akindžije pa so predstavljali lahko konjenico, ki je nastopila predvsem v predpripravi dokončnega